

FLAMAND ÉS WALLON KÉRDÉS

A BELGIUMI FLAMAND ÉS WALLON KÉRDÉS.

A városállamoktól eltekintve Belgium a világ legsűrűbben lakott országa: 30.506 km² területén 1938-ban 8.386.000 ember élt. Egy km²-re eső lélekszáma tehát 271.8 volt. A népesség összezsúfolódását ezen a területen annak kedvező földrajzi és gazdasági helyzetén kívül az idézte elő, hogy Belgium volt a nyugati kultiúra egyik bölcsője. Azonban *szerkezetileg* ez az állam egy évszázados függetlensége óta magában hordja a részekrebomlás veszélyét, mert két különböző etnikumú nép alkotja: a franciával igen közeli rokon *wallon* (mely a franciának egy lájszó-lása) és a germánfajú *flamand*. Az ország keleti határán csekély számú német lakosság is él, azonban ez az 1%-ot kitevő népcsoport Belgium nemzetiségi viszonyaira alig van befolyással.

Belgium államszerkezete éppenolyan törekeny, mint a Szent Szövetség által 1815-ben mesterségesen létrehozott Nagy-Németalföldé volt, mely egész Belgiumot magába foglalta és amely 1830-ban a wallonok által megindított belga szabadságharc következtében bomlott a mai Hollandiára és Belgiumra. Csupán felekezeti téren van különbség, mert míg a wallonok és flamandok római katolikusok (Belgiumban az összlakosságnak kb. 94.0%-a római katolikus), addig a flamandokkal legközelebbi rokonságban álló hollandoknak 44.7%-a 1930-ban protestáns volt és csupán 36.4%-a volt római katolikus.

Ötéves belgiumi tartózkodásom alatt alkalmam nyílt a flamand és wallon népiélek beható tanulmányozására. Már külső megjelenésére is az erősen germán típusú, erőteljes, nagycsontú, szőke flamand éles ellentétet képez az átlagosnál kissé alacsonyabb termetű, vékony, sötétbarna hajú wallonnal, aki határozottan a francia faj jellegét viseli magán. A lelki tulajdonságok terén ez a különbség még szembeötlőbb. A flamand nehézkes mozdulatú és észjárású, jószívű, nyers, őszinte, bátor és becsületes.¹ A wallon fürge, gyors elhalározású, lobbanékony, kiismerhetetlen és könnyelmű. Nagy általánosságban azt mondhatjuk, hogy a flamand a földműves elem, a wallon az iparos és entellektüel. Nyelvészeti szempontból a wallon a francia nyelv egyik tájszólása, míg a mai flamand nyelv (és a tőle csupán dialektikailag különböző holland) sokkal közelebbi rokonságot mutat a középfelnémethoz, mint a most

¹ Kétségtelenül a flamandok őseiről, a belgáknak nevezett, germán elemekkel keveredett gall törzsről jegyezte fel Julius Caesar a »De bello gallico« című munkájában: »Horum omnium fortissimi sunt Belgae« (Ezek közül — t. i. a gall törzsek közül — legbátrabbak a belgák).

beszélt néniét nyelv. Célkitűzések és aspirációk, művészet és ízlés tekintetében is igen nagy a különbség e két nép között.

Belgiumban nyelvi statisztikai adatok a három főnyelvről állnak rendelkezésre. Anyanyelv gyanánt a *leggyakrabban* beszélt nyelvet kérdezik. Az alábbi kimutatásban közöljük, hogy egyes népszámlálások időpontjában Belgium összlakosságának hány százaléka használta kizárólag vagy leggyakrabban a három nemzeti nyelv valamelyikét.

	1890	1910	1920	1930
Francia	45.7	42.9	44.1	43.4
Flamand	50.1	51.6	51.2	51.2
Német	0.5	1.0	0.6	1.2
Egyéb	3.7	4.5	4.1	4.2

Területi megoszlás tekintetében a szeparáció majdnem teljes. Belgium kilenc tartományából ötben flamanok és négyben wallonok vannak abszolút többségben. Az 1910. és 1920. évi népszéírások adatai szerint a csak egy nemzeti nyelvet beszélő 21 évesnél idősebb lakosság abszolút számokban a következő megoszlást mutatta.

Flamand tartományok

	Csak franciául		Csak flamandul b e s z é l t		Csak németül	
	1910	1920	1910	1920	1910	1920
Antwerpen	8.858	9.237	413.690	477.014	3.338	321
Brabant	258.628	309.572	326.945	334.914	2.732	575
Nyugat-Flandria	18.386	19.679	364.593	368.271	88	34
Kelet-Flandria	6.123	7.780	523.698	563.626	191	69
Limburg	5.994	6.132	113.826	129.516	127	37

Wallon tartományok

	Csak franciául		Csak flamandul b e s z é l t		Csak németül	
	1910	1920	1910	1920	1910	1920
Hainaut	717.337	768.287	9.547	9.387	256	62
Liège	473.249	521.775	7.883	8.476	5.173	4.288
Luxembourg	113.868	117.494	92	95	4.527	2.810
Namur	221.382	223.424	382	325	47	17

Szembeötlő, hogy Brabant tartományban, mely egyébként tisztán flamand jellegű, milyen nagyszámú a kizárólag franciául beszélő lakosság. Ennek oka az, hogy a főváros, Brüsszel, Brabant tartományban van. Brüsszel Belgiumnak egyetlen városa, ahol a lakosság majdnem fele részben a két anyanyelvből tevődik össze. Az 1919. évi

Versailles-i szerződésben Németországtól elcsatolt és Belgiumnak Ítélt Eupen és Malmédy városokat, körzetükkel együtt Liége tartományhoz kebelezte be a belga közigazgatás.² Érdekes, hogy ennek ellenére 1920-ban kevesebb csak németül beszélő lakosi mutattak ki Liége tartományban, mint a világháború előtt.

1846-ban a lakosság 57%-a használta a flamand nyelvet kizárólag vagy leggyakrabban, 1930-ban már csak 51.2%-a. Ennek oka Brüsszelnek és a flamand tartományoknak tudatos elfranciásítása volt. Az 1831. évi alkotmány — melyet pedig sokszor Svájcéhoz hasonlítanak — lehetővé tette, hogy a wallon kisebbség egy egész évszázadon keresztül a flamand többséget kisebbségbe szorítsa a nyelvhasználat terén. 1931-ig a közigazgatás és közoktatás⁵ nyelve francia volt. Csak az 1932. évi közigazgatási törvény biztosítja, hogy az egyes tartományokban a közigazgatás és iskoláztatás nyelve megegyezzen az ill. tartomány abszolút többségű népességének anyanyelvével.

Az a népek történetében egyedülálló anomália, hogy a kisebbség a többségi népet hosszú időn keresztül kisebbségi sorban tartsa, csak akkor válik érthetővé, ha az 1830 évi belga szabadságharc körülményeit vizsgáljuk:

1) Franciaország ebben az időpontban befolyásának tetőpontján állt. A hollandusok által elnyomott wallon kisebbség benne látta megszabadulóját.

2) Az új belga királyságban a wallonok alkották a legműveltebb réteget és ők hitték magukat a kormányzásra legkiválóbbaknak.

3) A szabadságharc Liége-ből — tehát wallon tartományból — indult ki.⁴

Ezek a tények eredményezték azt, hogy Belgiumot hosszú évtizedeken keresztül a wallon — illetve helyesebben francia — szellem kormányozta. Az 1831 február 4-én kihirdetett belga alkotmány teljes szabadságot biztosított az országban beszélt nyelveknek. Gyakorlatban azonban a flamand és német nyelv használata csak a magánéletben volt lehetséges. Már az 1831 szeptember 19.-i törvény kimondta, hogy Belgium hivatalos nyelve a francia. Igaz t ugyan, hogy e törvényt flamandul és németül is kihirdették, de ez a körülmény mitsem változtatott a lényegen.

A flamandság — mely a szabadságharcban együtt harcolt a wallonokkal a holland katonaság ellen — idejekorán

² Legutóbb a két elcsatolt várost és körzetét a német nép vezére és kancellárja rendeletűg visszacsatolta a Német Birodalomhoz.

³ Az egyházi elemi iskolák kivételével.

⁴ V. ö. Georges Ronx: La question flamande en Belgique. L'évolution d'une minorité. (Voix des Peuples, Génév, 1939. 1. sz. 35. old.)

észrevette azt a veszélyt, mely a wallon uralom és a franciásítás következtében nemzeti létét és nyelvét fenyegeti. »In Vlaanderen vlaamsch (Flandriában flamandul⁶) jelsszóval 1840 körül mozgalom indult meg, melynek célja a francia nyelvhasználat elleni harc volt.⁶ Eleinte csak irodalmi téren fejteit ki tevékenységet ,majd propagandisztikus munkásságát a politikára is kiterjesztene. Azonban megfelelő szervezet, politikai befolyás és politikus vezetőréteg hiánya miatt tevékenysége évtizedekig eredménytelen maradt. 1872-ben történt meg először, hogy az akkor már politikai szervezetbe tömörült flamand mozgalomnak (Flamand Katolikus Néppárt) sikerült parlamenti többséget szerezni az általa benyújtott törvényjavaslathoz, mely a bíróságok előtt engedélyezi a flamand nyelv használatát. A bírák wallonok lévén, ez eleinte csak tolmács utján volt lehetséges.

A nyelvhasználatért vívott tulajdonképeni harc ekkor indult meg. A közludatban ekkor kezdett derengeni az a tény, hogy a flamandság nem nemzeti kisebbség, hanem Belgium többségi népe.

Az 1900-as évek elején a flamand mozgalom már nagy méreteket öltött. Utcai felvonulások, manifesztumok, sajtó, színház, irodalom segítették elő a mozgalom célját, mély akkor még mindig csak a szabad nyelvhasználatra korlátozódott.

A világháború alatti német megszállás új irányt szabott a mozgalomnak. *Von Bissing* német tábornok 1917 januárjában létrehozta a »Flandriai Tanács«-ol (Raad van Vlaanderen). Ez volt a jelenlegi »aktivista« flamand mozgalom alapja. Az ötven tagot számláló tanács első ülését Brüsszelben tartotta 1917 február 11.-én. Itt felvetődött a flamand *területi szeparáció* kérdése, azonban ennek a német kormányzal formálisan ellenszegült. Németország terve egész Belgium flamandizálása volt: ez nagyjából megfelelt az aktivisták elgondolásának is, mert ebben a hosszú wallon elnyomás megtorlását látták. A tanács a német megszállás alatti időkben több fontos eredményt ért el: a brüsszeli és Louvain-i egyetemen az oktatás nyelve flamand lett, flamand akadémiát állítottak fel, megkezdték Brüsszel flamandizálásál, »Rijkswacht« íTévvvel flamand csendőrséget szerveztek, kimondták, hogy az újszülött gyermek anyanyelvét eredete határozza meg, flamand lett az egyedüli hivatalos nyelv a flamand provinciákban stb.

⁵ Flandria alatt a flamandok a flamand többségű tartományokat értik.

⁶ Nationalitätenstaat Belgien. (Nation und Staat, Wien, 1940, 5—6. sz. 185. old.)

A »Flandriai Tanács«nak voll egy dr. *Maertens* nevű tagja. A német megszállás alatt ő volt a flamand függetlenségi mozgalom élharcosa. A háború után 1920-ban, hazatérés vádjá miatt halálra ítélték, de az Ítéletet nem hajtották végre. Később amnesztiát kapott és hosszú időre eltűnt a közélet porondjáról.⁷

1922—1932-ig a flamandok elkeseredett harcot folytatnak céljaik eléréseért. Egyenkint vívják ki a »Flandriai Tanács által a világháborúban elért eredményeket. 1932-ben a fentebb megemlített közigazgatási törvény kiharcolásával győzelmük már tökéletes volt. 1937 nyarán a világháború alatti aktivisták érdekében benyújtott amnesztia kérvényt 95 szavazattal 75 ellenében a parlament elfogadja és ezzel elismeri, hogy »az aktivisták a világháború alatt hazaellenes dolgot nem cselekedtek.« Egy 1938 november 7.-én kelt királyi rendelet dr. *Maerienst* a Flamand kir. tudományos akadémia tagjává választja. 1938-ban a belga hadseregben külön flamand ezredeket állítanak fel, flamand vezényszóval.

A flamandok összes vágya tehát beteljesedett és mégis elégedetlenek. Egyetemi zavargások, utcai verekedések l'flamandok és wallonok közt egészen a mostani német megszállásig napirenden voltak. Pedig a flamandizálás most már éppenolyan veszedelmes a wallonokra, mint egy századdal ezelőtt az elfranciásítás volt a flamandokra nézve.

Az 1937. évi hivatalos belga statisztika a következő népmozgalmi adatokai közölte:

a flamand tartományok lakossága	4,381.526 lélek
a wallon tartományok lakossága	3,037.237 lélek
Brüsszel lakossága	942.457 lélek

Három év alatt, 1934-től 1937-ig, a flamand tartományok lélekszáma több mint 83 ezerrel, Brüsszelé 23 ezerrel *lnövekedett* és a wallon tartományoké több mint 20 ezerrel *csökkenti*. Ezek a számok fényt vetnek a visszahátas természetére is. A wallon tartományokban flamand gócpontok keletkeznek: Charleroi és Liége városok flamand lakossága már meghaladja a tízezret. Ezenfelül a wallon *nafalitás állandó csökkenése*, — mely a *flamand természetes szaporodás folytonos emelkedésével* igen nagy ellentétet képez — sietteti a wallon területek flamandizálását, tekintve, hogy azok asszimiláló képessége állandóan hanyatlik.

A wallonok 1913-ban eszméltek fel a flamandizálás

⁷ V. ö. J.-L. Arel: La crise beige et les communautés popul aims flamande et wallone. (Voix des Peuples, Génévé, 1939. 3. sz. 138. old.)

veszélyére. Ekkor írta ugyanis Jules *Destrée* miniszter híressé vált »Lettre au roi« című levelét a királyhoz, melyben gazdasági és kulturális természetű sérelmekről panaszkodik. Ma a »Független Wallon Párt« (Parii wallon indépendant) küzd a wallon érdekek megvédéséért. A wallon célkitűzés a Franciaországgal való egyesülés.

A flamandok pedig ugyanilyen célzattal tekintenek Hollandia felé. Amilyen mértékben távolodnak el a wallonoktól, ugyanolyan mértékben közelednek a testvér hollandusokhoz.

Ez a két hatalmas erő állandóan dolgozik. Azt hisszük, túlzás nélkül állítható, hogy a mostani háború nélkül, előbb vagy utóbb, forradalom tört volna ki Belgiumban. Hiszen ennek előjelei az állandó kormányválságokban már 1938 óta megmutatkoztak.

Mi lesz Belgium sorsa a jelenlegi háború után? A wallon tartományok csatlakozni fognak-e Franciaországhoz és a flamand tartományok alkotórészeit fogják-e képezni egy 17 milliós Nagy-Németalföldnek, mely Witzand-lól (Boulogne mellett) a tengerpart mellett Dunkerque-et, Belgiumot és Hollandiát egyesilené egészen a friz szigetekig, illetve a dán határig?

Erre a kérdésre ma még korai lenne jxmtos feleletet adni. Valószínűnek látszik, hogy a mostani háborút megelőző Belgium területi statusquója nem fog teljesen érintetlen maradni.

Ruh György.